

Голові разової спеціалізованої вченої
ради ДФ 20.051.215

Карпатського національного
університету імені Василя
Стефаника доктору наук з державного
управління, доценту, професору
кафедри терапії, реабілітації і
морфології Карпатського
національного університету імені
Василя Стефаника

Стовбану Миколі Петровичу

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата політичних наук, старшого викладача кафедри публічного управління та адміністрування Карпатського національного університету імені Василя Стефаника **Матійчика Андрія Васильовича** на дисертаційну роботу **Фітковського Василя Васильовича** на тему "**Державна міграційна політика в системі післявоєнної відбудови України**", подану до захисту в разову спеціалізовану вчену раду Карпатського національного університету імені Василя Стефаника на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Актуальність теми дисертаційної роботи Фітковського Василя Васильовича є беззаперечною та зумовлена сукупністю глибоких суспільно-політичних, демографічних, соціально-економічних і безпекових викликів, які постали перед Україною внаслідок повномасштабної війни та визначають стратегічні орієнтири її післявоєнної відбудови.

У сучасних умовах міграційні процеси набули для України не лише демографічного чи соціального, а й виразного державно-управлінського, економічного та безпекового значення. Масове внутрішнє переміщення населення, вимушена зовнішня міграція, втрата частини трудового та інтелектуального потенціалу, зміна просторової структури розселення, зростання навантаження на регіональні та місцеві системи управління, а також необхідність формування ефективних механізмів повернення й реінтеграції громадян зумовлюють потребу в комплексному переосмисленні державної міграційної політики як важливої складової системи післявоєнного відновлення.

Особливої ваги ця проблематика набуває з огляду на те, що в умовах війни та майбутньої повоєнної реконструкції міграційна політика перестає бути вузькогалузевим напрямом державного регулювання і трансформується у стратегічний інструмент збереження людського потенціалу держави, відновлення трудових ресурсів, стабілізації демографічної ситуації, забезпечення соціальної згуртованості та просторово збалансованого розвитку територій. Саме тому науковий пошук ефективних механізмів державного управління міграційними процесами в нових історичних обставинах є не лише актуальним, а й суспільно необхідним.

Актуальність обраної теми посилюється також тим, що наявні наукові підходи до аналізу державної міграційної політики значною мірою формувалися в інших соціально-економічних і політико-правових умовах та не повною мірою враховують сучасні виклики, пов'язані з війною, масштабними переміщеннями населення, необхідністю відновлення зруйнованих територій і повернення громадян до України. У зв'язку з цим виникає об'єктивна потреба у виробленні нових теоретичних і методичних підходів до формування державної міграційної політики, адаптованих до реалій післявоєнної відбудови.

Важливість теми дисертації визначається і тим, що ефективна міграційна політика в повоєнний період має забезпечувати узгодження інтересів держави, регіонів, територіальних громад і самих громадян. Йдеться не лише про повернення населення, а й про створення належних умов для його реінтеграції, доступу до житла, працевлаштування, освіти, медичних та соціальних послуг, відновлення людського капіталу, стимулювання економічної активності та зміцнення інституційної спроможності органів публічної влади. Відповідно, дослідження державної міграційної політики в системі післявоєнної відбудови є міждисциплінарно значущим і безпосередньо пов'язаним із вирішенням практичних завдань державотворення.

Не менш важливим є й те, що обрана тема відповідає сучасним пріоритетам розвитку науки з публічного управління та адміністрування, оскільки зосереджується на пошуку ефективних управлінських рішень в умовах кризи та трансформації держави. Дисертаційна робота орієнтована на розв'язання важливого науково-практичного завдання, що полягає в обґрунтуванні концептуальних засад, механізмів та інструментів формування державної міграційної політики України в контексті післявоєнної відбудови, а отже повністю відповідає предметному полю спеціальності 281 – публічне управління та адміністрування.

Таким чином, тема дисертаційної роботи Фітковського Василя Васильовича є актуальною, своєчасною, суспільно значущою та науково обґрунтованою, а її розроблення має вагоме теоретичне і практичне значення для вдосконалення державної політики України в умовах війни та повоєнного відновлення.

Ступінь обґрунтованості й достовірність основних наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Об'єкт і предмет дослідження визначені належним чином через призму управлінських процесів та механізмів. Наукова робота побудована на системному підході до досліджуваних проблем і демонструє високий рівень наукових узагальнень. Методологічна основа дисертації повністю відповідає сучасним вимогам науки публічного управління та адміністрування. Автор вдало обрав методику дослідження та коректно застосував як загальнонаукові, так і спеціальні інструменти для вирішення дослідницьких завдань. Характерною особливістю методологічного підґрунтя є застосування цілісної системи інструментів аналітичної діагностики та прогнозування, до якої включено: SWOT- і PEST-аналіз, сценарний та трендовий аналіз у поєднанні з елементами економіко-математичного моделювання для прогнозування векторів міграційних потоків та методи експертних оцінок. Таке методологічне підґрунтя рецензованої роботи дозволило успішно вирішити численні наукові завдання, пов'язані з розробкою відповідних наукових категорій, пов'язаних з формуванням та реалізацією державної міграційної політики. Загалом автор успішно впорався з цими складними завданнями, що свідчить про його наукову зрілість, впевнене володіння понятійно-категоріальним апаратом науки публічного управління, здатність до аналітичного мислення та вміння виокремлювати суттєву інформацію в межах предмета дослідження. При написанні дисертації здобувач дослідив достатню кількість спеціалізованої наукової літератури (усього 242 джерела). Також дослідник, всебічно проаналізував чинне законодавство України, міжнародно-правові стандарти та стратегічні документи ЄС з питань міграційної політики. У підсумку автор зміг вірно побудувати увесь дослідницький процес і досягти поставленої мети.

Достовірність та наукова новизна отриманих результатів дисертаційного дослідження

Достовірність та наукова новизна результатів, що виносяться на захист, полягає в тому, що дисертація є першим в Україні комплексним дослідженням державної міграційної політики в системі післявоєнної відбудови України. У роботі сформульовано положення, висновки й пропозиції, які володіють науковою новизною та виносяться на захист. До важливих елементів, що яскраво характеризують наукову новизну

дисертаційного дослідження, можна віднести наступні результати:

уперше обґрунтовано концептуальний підхід до формування державної міграційної політики України у системі післявоєнної відбудови, який, на відміну від існуючих, передбачає перехід від переважно адміністративного регулювання міграційних процесів до стратегічної моделі управління, орієнтованої на збереження, повернення та залучення людського капіталу як ключового ресурсу соціально-економічного розвитку держави;

розроблено концептуальну модель публічного управління міграційними процесами як інструменту реалізації стратегії післявоєнної відбудови України, що інтегрує інституційні, економічні, правові та комунікаційні механізми управління міграційними процесами з цілями відновлення людського капіталу та забезпечення регіонального розвитку;

запропоновано сценарний підхід до прогнозування міграційної та демографічної динаміки в умовах післявоєнної трансформації, який передбачає використання альтернативних сценаріїв розвитку (оптимістичного, базового та песимістичного) для планування потреб ринку праці, соціальної інфраструктури та територіального відновлення.

Теоретичне та практичне значення є беззаперечним, оскільки його результати мають значний потенціал для використання у практичній діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади, Державної міграційної служби (ДМС) та Мінреінтеграції в організації взаємодії з діаспорою. Крім того, елементи наукової новизни впроваджено в Управлінні ветеранської політики Івано-Франківської обласної адміністрації (акт №191/01-05 від 06.03.2026 р.), Делятинській селищній раді Надвірнянського району Івано-Франківської області (акт №277/02-3.09 від 09.03.2026 р.) та ГО «НаДихай» (акт №82 від 01.03.2026 р.). Окремі результати дисертаційного дослідження впроваджено в навчальний процес кафедри публічного управління та адміністрування Карпатського національного університету імені Василя Стефаника (довідка №03.04-29/04 від 25.02.2026 р.), що підтверджено відповідними актами та довідками про впровадження отримані наукові висновки можуть ефективно застосовуватися в освітньому процесі.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях

Варто відзначити продуману структуру дисертації, її ґрунтовну методологічну базу та послідовний дослідницький процес.

У розділі 1 здобувач сформував потужний понятійно-категоріальний та методологічний фундамент дослідження та здійснив ґрунтовний ретроспективний та сутнісний аналіз поняття «державна міграційна політика, чітко окреслив місце міграційної політики в сучасній архітектурі публічного управління.

У розділі 2 дисертаційної роботи здійснено верифікацію теоретичних положень через аналіз нормативно-правового поля та кращих світових практик із метою їх адаптації до викликів відбудови України. Дисертантом

проведено глибокий компаративний аналіз міграційних моделей розвинених країн (ЄС, Канади, США, Австралії). Особливо слід відзначити те, що здобувач не просто дослідив загальні засади, а конкретні організаційно-економічні інструменти, які ці держави використовують для селективного залучення та утримання людського капіталу.

Логічним завершенням роботи є Розділ 3, котрий має виражену прикладну спрямованість і містить авторські розробки механізмів реформування системи публічного управління та презентовано ключовий практичний результат — концептуальну модель використання міграції як стратегічного ресурсу соціально-економічного розвитку та просторової збалансованості територій. Викладені наукові положення містять конкретні практичні рекомендації органам державної влади й місцевого самоврядування під час формування стратегічних і програмних документів з питань управління міграційними процесами.

Результати дисертації відображено у 8 наукових публікаціях, з яких 4 наукові статті у виданнях, що входять до переліку наукових фахових видань України з публічного управління, 3 - тези доповідей на науково-практичних конференціях та 1 наукова стаття в зарубіжному виданні, що додатково відображають результати дисертації. Наукові публікації дисертанта свідчать про його послідовну роботу над розв'язанням поставленого наукового завдання. У публікаціях відображені усі розділи дисертації. Окрім цього, її результати достатньо апробовані. Основні положення й висновки праці обговорювалися на декількох науково-практичних конференціях, серед яких: “Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку” (м.Загреб, Хорватія, листопад, 2022), “Розвиток регіональних механізмів публічного управління соціально-освітніми проектами в умовах воєнного стану в Україні” (м. Хмельницький, лютий, 2026).

Усі наукові результати, викладені у дисертації, отримані здобувачем особисто. У спільних публікаціях, виконаних у співавторстві, викладені ідеї належать здобувачу. Теоретичні узагальнення, висновки та рекомендації, наведені в роботі, виконано автором особисто.

Практичне значення одержаних результатів дослідження

Отримані результати роботи мають важливе прикладне значення для галузі захисту інформації. Запропоновані методичний підхід до побудови державної міграційної політики на основі проекції ієрархії потреб на напрями публічного управління, що забезпечує людиноцентричну орієнтацію інструментів міграційної політики в умовах повоєнної реконструкції. Запропоновано системну модель механізмів підвищення ефективності державної міграційної політики в умовах післявоєнних викликів, яка зв'язує нормативно-правові, інституційні, фінансово-економічні, організаційні та інформаційно-аналітичні інструменти з цілями відбудови та відновлення людського капіталу. Елементи наукової новизни впроваджено в Управлінні ветеранської політики Івано-Франківської обласної адміністрації (акт

№191/01-05 від 06.03.2026 р.), Делятинській селищній раді Надвірнянського району Івано-Франківської області (акт №277/02-3.09 від 09.03.2026 р.) та ГО «НаДихай» (акт №82 від 01.03.2026 р.). Окремі результати дисертаційного дослідження впроваджено в навчальний процес кафедри публічного управління та адміністрування Карпатського національного університету імені Василя Стефаника (довідка №03.04-29/04 від 25.02.2026 р.), що підтверджено відповідними актами та довідками про впровадження.

Дискусійні положення щодо змісту дисертаційної роботи

Позитивно оцінюючи зміст, структуру та результати дисертаційної роботи Фітковського Василя Васильовича, вважаємо за доцільне висловити окремі зауваження та побажання дискусійного характеру, які не знижують її загальної високої оцінки, однак можуть бути враховані автором у подальшій науковій роботі.

1. Комплексний аналіз структури першого розділу «Теоретико-методичні засади реалізації механізмів державного управління процесами міграції» свідчить про логічну послідовність викладу, проте виявляє певну термінологічну неузгодженість. Зокрема, у назві розділу фігурує поняття «державне управління», тоді як у підрозділі 1.2 автор переходить до терміна «публічне управління». Така розбіжність порушує концептуальну єдність наукового тексту. У роботі доцільно було або чітко розмежувати ці категорії на теоретичному рівні, або адаптувати назву першого розділу до сучасної наукової парадигми публічного управління та адміністрування.

2. В підрозділі 2.1. при висвітленні питань нормативно-правового забезпечення міграційної політики автор приділив значну увагу аналізу міжнародно-правових норм (с. 80–109). Водночас поза увагою дисертанта залишилася оцінка практичної реалізації чинної Стратегії державної міграційної політики України. У роботі варто було продемонструвати, як саме чинні закони та стратегічні документи обмежують або розширюють повноваження згаданих у тексті суб'єктів публічного управління та відобразити сучасні зрушення у формуванні стратегічних документів. Зокрема, варто було звернути увагу на той факт, що на базі Інституту демографії та досліджень якості життя імені Михайла Птухи НАН України наразі сформовано проєкт нової Стратегії державної міграційної політики до 2035 року, яка переводить міграційну політику з площини суто поліцейського/паспортного контролю у площину економічної та трудоворесурсної політики.

3. Запропоновані автором в підрозділі 3.2. напрями модернізації механізмів публічного управління міграцією на національному рівні мають логічний та комплексний характер, проте, пропоновані «економічні та

комунікаційні заходи» викладені суто теоретично. В роботі бракує чіткого фінансово-економічного обґрунтування: за рахунок яких саме стимулів (податкових пільг, грантових програм, спрощення ведення бізнесу) держава має «використовувати міграційний потенціал як ресурс розвитку».

Наведені пропозиції і зауваження мають рекомендаційний та дискусійний характер і не знижують наукової новизни, теоретичного значення та практичної цінності дисертаційної роботи, а також не впливають на її загальну позитивну оцінку.

Загальний висновок на дисертаційну роботу

Дисертаційна робота Фітковського Василя Васильовича на тему «Державна міграційна політика в системі післявоєнної відбудови України» за актуальністю, ступенем обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, рівнем наукової новизни, теоретичним і практичним значенням одержаних результатів є завершеним самостійним науковим дослідженням та відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

Вважаю, що Фітковський Василь Васильович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування.

Рецензент

кандидат політичних наук,
старший викладач кафедри публічного
управління та адміністрування факультету управління
Карпатського національного
університету імені Василя Стефаника

Андрій МАТІЙЧИК